

En utskrift från Dagens Nyheters nätupplaga, DN.se, 2014-11-26 15:19:40

Artikeln ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/kolumner/ett-nytt-projekt-i-mitten/>

Valet 2014

Ett nytt projekt i mitten

Publicerad 2014-09-23 00:05

VALET 2014

Allt om: Valet 2014

Flera av de utmaningar som Sverige står inför kan kräva att skatternas andel av BNP ökar. Ett blocköverskridande samarbete skulle underlätta en genomgripande skattereform.

Frågan om samverkan över blockgränsen har dominerat eftervalsdebatten. Fokus har mest varit på de rent politiska aspekterna. Kan Folkpartiet och Centern samverka med Socialdemokraterna och Miljöpartiet efter att före valet ha avvisat ett sådant samarbete? Ökar ett socialdemokratiskt regeringsmisslyckande allianspartiernas chanser att åter få bilda regering? Gynnas Sverigedemokraterna av ett samarbete över blockgränsen?

Jag ska inte försöka besvara dessa frågor. I stället ska jag diskutera om ett blocköverskridande samarbete i mitten kan ge en bättre ekonomisk politik än både den tidigare alliansregeringens och vad en vänstermajoritet hade inneburit. Jag tror att så är fallet därför att ideologiska låsningar då kan brytas.

Alliansregeringens sammanhållande kitt var arbetslinjen. Kan ett samarbete i mitten också baseras på något "gemensamt projekt"? Efter valrörelsen kan det verka långsökt. Men det borde inte vara det.

Det går att se tre stora framtida utmaningar för Sverige.

För det första har ett antal transfereringar urholkats under senare år därför att de inte följt inkomstutvecklingen. Grundbeloppet i arbetslöshetsförsäkringen, taket i a-kassan och barnbidraget är tre exempel. Detta har bidragit till ökade inkomstskillnader. Det finns ett behov av att höja många transfereringar och i fortsättningen indexera dem till inkomsterna om vi vill behålla ett generöst offentligt välfärdsåtagande.

För det andra innebär den demografiska utvecklingen, med en växande andel äldre, krav på ökade offentliga utgifter framöver om personaltäteten i vård och omsorg ska bibehållas och det också ska ske standardökningar där. Vidare behövs resurstillskott till skolan.

För det tredje visar utvecklingen i Sveriges närområde på ett stort behov att öka vår försvarsförmåga som i dagsläget verkar vara närmast obefintlig. Alliansregeringens ambition, att till 2024 öka de årliga försvarsanslagen med 5-6 miljarder kronor, framstod mest som ett dåligt skämt. Ett fungerande försvar kräver mångdubbelt större satsningar. Mot denna bakgrund går det knappast att fortsätta minska skatternas andel av BNP. Tvärtom kan det på sikt behövas ökade skatteintäkter på kanske över 3 procent av BNP, alltså minst cirka 100 miljarder kronor per år.

Högre skatter innebär risker för en sämre fungerande ekonomi eftersom de driver en bredare kil mellan privat- och samhällsekonomisk avkastning. Det finns därför skäl att noggrant överväga vilka skatter som är lämpligast att höja. Samtidigt är det uppenbart att skattesystemet har blivit allt mindre styrt av enhetliga principer. Socialdemokrater och borgerliga mittenpartier har tidigare samverkat om genomgripande skattereformer som etablerat långsiktiga spelregler. Det vore välkommet om det kunde ske igen och bilda utgångspunkten för ett blocköverskridande samarbete.

I så fall måste båda sidor ge och ta. Det vore enligt min uppfattning bra om de borgerliga mittenpartierna kunde acceptera att de nedsatta sociala avgifterna för ungdomar slopas, eftersom effekterna på sysselsättningen sannolikt är små. Högre miljöskatter, inte minst på transporter, är också önskvärda. Socialdemokraterna och Miljöpartiet kunde å sin sida avstå från att trappa av jobbskatteavdraget vid högre inkomster, vilket skulle öka marginalskatterna men ge mycket små, eller kanske inga, öknings av skatteintäkterna. Jag ser heller inga skäl att begränsa rut-avdraget. Det är en vanlig vänsteruppfattning att avdraget försämrar för låginkomsttagarna. Men det är tvärtom. Avdrag för inköp av hushållsnära tjänster innebär att dessa kan betalas bättre eller flyttas från den svarta sektorn och därmed kvalificera utförarna för sociala förmåner.

En effektiv skattereform kräver också djärvhet. En återgång till enhetlig moms skulle ta bort de omotiverade skattesubventioner som i dag utgår till flera sektorer (bland andra livsmedelssektorn, hotell och restauranger). En progressiv fastighetsskatt (högre skatteprocent för högre värderade fastigheter) skulle både vara kraftigt inkomstutjämnande och innebära att sparande i form av boende beskattas mer likvärdigt med annat sparande. En fastighetsskatt skulle ge fördelningsmässigt utrymme att sänka de högsta marginalskatterna på arbetsinkomster som kan antas ha stora negativa effekter på arbetsutbudet. Det finns även goda skäl för förändringar av kapitalinkomstbeskattningen, där olika kapitalinkomster i dag beskattas mycket olika. En generell sänkning av kapitalinkomstskatten skulle vidare reducera ränteavdragen och därmed motverka alltför stor hushållsupplåning.

Under alliansregeringen har det inte funnits politiska förutsättningar för en blocköverskridande skatteuppgörelse. Det nya läget ökar möjligheterna. Samtidigt kan skatterna utgöra ett lämpligt samverkansprojekt mellan de små borgerliga partierna å ena sidan och Socialdemokraterna och Miljöpartiet å den andra. Förhoppningsvis skulle ett samarbete om skatterna, i

syfte att på bästa sätt finansiera de långsiktigt ökade offentliga utgifter som vi står inför, kunna vara en katalysator för att bryta blockpolitiken. Så kan man tänka om man är fristående nationalekonom och inte politiker.

Lars Calmfors

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.